

Д. Н. КОРКИН ТӨРӨӨБҮТЭ
70 СЫЛЫН КӨРСӨОРОЙУОН
ЧИЭНИ
ИЙИН—
ОТУТ
СЫЛ

Оскуолада үөрөнө сылдынадыттан спорт араас көрүнгөн утумнаахтын дьярыктамыттаран биридестерэ Сидор Попов буолар. Бисе уонус сыллар сылларыгар хайыармынан, сүүрүүн дьярыктанара, оттон волейболга үрдүк үтүөхтөөх Сидор боботун тэтиэхтэрин үгүстэрин сөбүрүйбэр. Ол иһин эһиһэттэх күрэхтэһилэртэ мэлдьс хаман-

лааа киирэрэ. Республика күрэхтэһилэртэ хайыларга уолаттарга иһикс микстолонто. 1954 сыллааха Чурапчы политехникаларга республикада бастаабытара. Оһио Сидор эһиэ баара.

Саха сиригэр көнүл түстүү бисе уонус сыллар ортолоруттан сайдан барбыта. Сидор 1950 с. Д. Н. Коркин Чурапчыга сибдалаабыт көнүл түстүүтүн секциятыгар кэлбитэ. Оччолорго Д. Н. Коркин эрчийбит механикатор уолаттара Сидор Попов, Федор Винокуров, Федор Эверстов, Петр Николаев, Василий Шадрин, Николай Давыдов, Николай Соловьев уо. д. а. Чурапчыттан киирэн республика күрэхтэһилэригар дыоку сытын киирсилэрини сөхтөртөөн барбыттарэ.

С. Попов суоннар сыллааах үлэтин көннөттөн эрчиллэн, көнүл түстүүгэ 1960 с. Саха АССР норуоттарын спартакиадагыгар чемпион үрдүк аатын ылабыта. Сидор 1961, 1962, 1963 сылларга субуруучу республика араас таһымнаах көбүөрдэригар үйүө мистэтин ылаттаабыта. Республика «Урожай» обществотун сүүмүрдэммит хамандатыгар киирэн, аны республикатын чийэни Москва, Ленинград, Махачкала, Казань, Ростов, Грозный куораттар көбүөрдэригар дыбуунаахтык көмүскээбитэ. 1961 с. Казаньта IV мистэтин, ССРС спордун мастарын нурматтын толорбута. 1966 с. ити ситиһинти Грозныйга чыгытэн, ССРС спордун мастара буолбута.

1968 с. көрүл түстүүгэ Чурапчыга матылаабыт Н. Н. Тарский бэриниһигэр хаманда интервистэр 87 кг киирсэн, ССРС спордун мастарын, Москва куорат чемпионун, ССРС профсоюзтарын күрэхтэһинти

призерун Владимир Попову кытары тэтиһэн, бочуоттаах иһикс мистэтин ылабытыгар чурапчылар Сидор тустар оһитын, күүһүн, техникатын илэ харахтарынын көрөн астыммыттарэ. Бу чемпионнаа Чурапчы хамандата иһикс түһэн, Н. Н. Тарский кубогун аан бастаан ылабыта.

Спорду таптааччыларга Сидор хансаадыт билиматан аһаа биллэр. Бу төрүтүгэ 1966, 1968, 1969, 1977 сс. республикада мистэтин, 1967 с. хансаадыга республика чемпионун үрдүк аатын ылаан, Саха АССР спордун мастара буолбута. Кэли сааһыран да баран, баһылай Мамаары бэриниһигэр 1971, 1979 сс. чемпионнаан, оройуонугэр наадалаах очколары адалбыта.

Сидор Егорович төрөөбүт оройуонун чийэни спорт араас көрүктөр барыта 30 сыл, ол иһигэр көнүл түстүүгэ 23 сыл устата көмүскээбитэ. Оройуоннарын чийэни республикада маньык үлүнүн көмүскээбиттэр, бука, арийах буолуохтара. 1993 сыллааха «Ветеран сулустар» күрэхтэһилэригар ССРС спордун мастарын, ветераннарга аан дойду самбога чемпионун, 52 саастаах Владимир Давыдовтун тэтиһэн баран сэрэтиннэн хотторбутун Чурапчы дыоно үтүгөйдүн өйдүүлэртэ буолуо. Оччолорго Сидор 62 саастаага.

Сидор Егорович Попов «Икутагропроектстрой» МПМК-гар үтүө суобастаахтык суоннарын үлэһэн баран билигин бочуоттаах сыныһаанга олорор, саха түстүүтүн модун сайдыытыттан үөрөр.

Платов КОРКИН.

Синмонка С. Е. Попов.

СҮҮРБЭТТЭН ТАХСА СЫЛ көрүбөтөх биридэ үөрөмүт доһорбун маньа, «Сага олох» хайыакка сурук отделатыгар сибдидиссэйдин олорон көрсө түстүүм. Биир күн үлэһин олордохуна, Василий Семенович киирэн кэллэ. Кини Чурапчы орто оскуолатыгар учууталык көлбөтин туһунан ыстыбунтэ эрэрэ, түгөн булан көрсүбөтө сылдыһыныт.

Кини бийаакки өччотөөгү Чурапчы мичеттарын үтүө бийиктэртэ буолбут Чурапчытаагы педучилищеда биир көмүс үөрөһүн 1948 сыллааха начаалынай оскуола учуутала дьон аттестаты ылаһыныт. Үөрөх туйгуна Василий Ионов Дьоккуускайдаагы пединститутка үөрөһүн салгыа киирбитэ, оттон эһи, өччотөөгү политика туту этеринэн «эриэ» кытары сылдыар киһи, хоту оройуонга учууталык барытым. Дьэ, өнтөн ыла көрсүбөтөхпүт.

Билигин училищеда үөрөнөр сылларыгар курстут күөн туттар спортсмена этэ. Атах оонньууттар, түстүүгэ, волейболга мэлдьс иһикс күөһү сылдыара. Сарын көннөттөн американскай баччынка дьэи, төһө да улахан размердаах буоллар, «бэрт абырааааа» таһаа баар буола сылдыабыта. Ону көтөн баран күһүн-сааа таһырдыа, кыһын кыараас көрдүөрбүтүгэр кылыһаа, куобахтаан киирбэртэртэ буоларбыт. Оһио иһи көрүөс иһикс ардыгар тутуллубут сага шкетини үстүү мистэртэ арыттаах остуолбаларын аахтара ол таһаагы устубакка эрө кыһыан кыраалдытар этэ. Улахан да курстар уолаттара кини түспүтүн аһарбыттары өйдөөбөнүн, бэржэлэтэрин, тэтиһиллэртэ эрө эбитэ буолуо. Оттон хансаадыгаан түстүүгэ (өнтөн атын көрүн суога) утарылаһааччытын сүрдөөх сыабырбатык атабыттан харбаан ылаан үөрө көтөн көбүһэртэ. Атын да сүүрүт-котуу, волейбол кини «хонуута» этэ.

Оччолортон уус-уран литератураны үмүсүгүөн ааһар билиһылаага. Училище библиотекатын сонун кинигаларын (ол көмүс пединиһектэртэн киирбит өбөлүргө училище кини харага халтарыһар баай библиотекатын бары да кинигэлэртэ сонун этилэр) ким-хайа иһиниэ уларса охсубут Васа Ионов оскуолатыгар даһаны, уонсайыгар даһаны куруутун кинигэ тутуурдаах сылдыарын үгүстүн көрөрбүт. Училище да үрдүкүн иһиксэи ааһыага кинини баһыһар студент, арааһа, суога эбитэ буолуо...

Дьэ, ол киним киирэн кэллэ. Кини «Баһарын дьаһаатыгар» хайыла сылдыабытын ыстыбунтэ. Үрдүк үөрөһүн бүтөрүн учууталык сылдыарыттан үөрөн, ыстыбунтэ көпсөһүнүн. Ол олорон кини: «Петр Сидорович, мии маньык боһуруоска кэллэм ээ»,— дьэи кыра быдылары нуолаһынан, хайыат үлэһитэ буола охсубут өгө сааһы доһоруттан хайдах эрө толлубут курдук, сорууттанан кэлбит наадаатын көрсөбүтэ. Оһио кини история тизматигэр сөһөн суруйарга соруу-мугун, суруйан эрэрин этэн баран (бука, бүтөрбит үлэһэ эбитэ буолуо да), өнтөн быһа тардыларын хайыакка бочуоттэһхит дуо дьэи ыһыһыта. Оччолор-

го уус-уран айымньыны, буолан баран сөһөн, иһикс оройуону хабан тахсар, сөбөтөх бөһөтөннэй иһикс-тэах оройуон хайыатыгар таһаарар кыаллыбат этэ. Ол да буоллар, быһаччы аһаастаабакка, редактор К. И. Колесовы кытары көпсөтөн көр, иһи быһаччы быһаарар кыаһын суох дьэи ыһыһытым. Оһио киирэн кылаастык көпсөтэ түһэрт, «табыллыбат үйү» дьэи тахсыбыта.

1988 сыллааха Дьоккуускайга Алексей Спиридонович Шадрин көрсө түһэн, училищени бүтөрбүннэ

УОН СЫЛЛААБЫТА

(АХТЫЫ)

40 сылын боллөтөһхит дьэбитэ. Оһио куорат иһигэр кини бийиккиттэн ураты Василий Ионов, Афанасий Луковцев, Никифор Неустров, иһиксэах кыргыттарбыт—Муза Алексина, Устинья Нестерова бааллар эбит этэ. Урунубут курдук Чурапчытыгар боллөтөһхитин оһио Сергей Старостин сөбөтөһүн баара. Оччогө маньаадылары кытары Тааттадан Николай Максимов, Амматтан Иван Захаров Чурапчыга мустуохтаах эһиһит. Аһи ол дьоммутун маньа маньаахтык көрсүбөхтөах күмүт субу таһиэи кэлбит.

—Оһио «өйүү Хатын Үрөххэ» Афоня Луковцев даһаатыгар мустубут, оһио хайаан даһаны тий, — дьэр Алексей.

Сонно Тыл, история уонна литература институтугар тийһэн, наука кандидаттары Афанасийдаах Никифори булан, хайдах, хайаан ол дааһа тахсарбытын сүбэлэһэн тардаабыт.

Боллөмүт күмүтүгэр Никифор Никифорович массынатынан Афанасий Степанович Луковцев даһаатыгар тийһит. Аһа уончалык саастаах дьомнор бары өбөбүтүгэр түһэн, миккиттөн, оонньоон, хантаһа, моонньоһон уктара олордуллубут хайааһыммат даһаатын көрүһүн баран, кини сир аһын көрдөөн хара тыаны көсүккэ, мантан, дьэтии таһыттаа, түөртүү биедэрэртэ тийһэ моонньоһону хонуһарын ордук саһын-саһын дьэһэ киирбик.

Бийиги бары сөһискай кэмтэ төрөн, Сталины уруйдаа-айхаллаан улааһыт, Коммунистическай партия политикатынан матылаабыт културнай революция сабыдаһыан үрөһтөнөн үлэһит буолбут дьомнорбут. Билигин да ол өббүтүн-саһаабытын ыһыкта иһикит.

Аһи олорон Сталин кыһыт политика саһыатын туһунан мөккүөр буолар. Ону Василий Семенович садалыһар. Кини этеринэн, Сталин репрессиятын түмүгэр 60-ча мөдүһүн иһи суох оһоһулуубут, холбоһуктааһын күһүлэһин быһымынан матылаабыт. Оһио бийиги репрессия туһунан Василийга этиниһигэр сөбүлэһит. Ол эрбэр дойду араас муунустарыгар, ол иһигэр Саха сиригэр, матылаабыт

репрессияны Сталин барытын билбэтэх буолуохтаах дьэи мөккүһит. Оттон холбоһуктааһын сөһтөөх политика этэ дьэи аһаастаабыт. Кулаахтыаһын сорох-хут репрессияга аһаһи сибдир, сороххут мистэртэ тахсыт токурутууларга сөрүүр. Уонсайынан, ол кэмтэаи политиканы мистэртэ токурутуу баарыгар улааһык ситиһит.

Киниһит бэриммэ. Репрессияны партияга Сталин политика быһымынан сөһтөбута, оһио партия олохтоох садалатара ханна баһарар «норуот остуохторун», «националистары» көрдүү сатааһынын дьярыктамыттарэ. Оттон холбоһуктааһын дьэи баһатын ааһыбакка, күүс өттүнэн матыллаа, холлоһа киирбэтэх кини барыта «кулаах кутуруга» аатырбыта, баа арийах сөһүлэһиттирин буруйугар орто бааһынайдары кытары кулаах остуохтообуттарэ. Эһи олохтоох токурутуу дьэит да, үлэһтэн иһи оһиу этэ, дьэр кини.

Оһио төһө да уубар-хаарбар киирэн мөккүстөрбүн, историяны дириһикс ханна үөрөтүн наука кандидат буолбут Василий Семенович даһаастабыла тахчылааһын кэллэн олох бөһтө көрдөртө дьэи саһыаһын.

Литературада «социалистическай реализм» дьэи принцип бүрүткөһүн турарын саһыаһын ааһар. Оһио-ха эһи, Үрдүкү партияны оскуолаһын бүтөрбит журналыт, ол иһикс сөһтөһүн туһунан мөккүһүн көрөбүн. Суох, иһиһи иһикс «үлүт сыһыан» көбүһэр. Кини социалистическай реализм принцибо суруйааччылар олох хараһа мистэрин мистэһэн, наар партия кыаһымын-хотуутун айхаллаһыларыгар тирдэбитэ дьэр. Ол иһи ханьык да суруйууну аһи бастаан партия бэрбэркэллэн «эах» дьэтиһэ эрө бөһөт-тинилэр. Оһио дьэтиһэах олоһу хайдах баһыһан суруйар кыһыан куһаһан хараһынан көрүү, экспрессиһи, ол айымньыны иһиһи маһса дьүүлүгэр таһаарбат буолуу баар, дьэр кини. Ити арааһа, кини олоһу туох да кырааската суох суруйтааабыт айымньылары, чуолаан, «Туһаһаах өртө», үлэһэ этилаабыт принциби тутуһааччылар кииртинкэлэрин уотугар түбөһитиһигэр саһыаһыаһын эһит буолуон сөп.

Доһорбүт даһаатыгар буолбут ити мөккүөр, биллэһи саһаастааһа, Василий Семенович рядовой коммунистар саһааларын ааһыбат буолбут бийиги земчөлөрүнүн саһаалан олорор партия иһикс сорох политикалары саһыаһын, өмсөһөбүн бийиги көлүөһтөн ким-хайа иһиниэ өйдөөбүт дьомнортон биридэһит эбит дьэи түмүккэ кэлэһин.

Сааһыран баран литературнай айар үлэһэ иһирэһи, аһаһаһаах кэм иһигэр төрөөбүт норуотугар бэртээхэй айымньылары көрөһин хаалларбит доһорбүт В. С. Яковлев—Дьэиһи бэр дьомугар өссө даһаны таһыһай айымньылары бэлэһиһэ хаалара. Оттон бийиги, таһыһаахтар, иһи далаһыһын билбэккэ, өйдөөбөккө хаалыт эһиһит.

Петр ПОПОВ,

ЧПУ 1948 сыллаагы аһуеһаһа.

Дуоһуа сыныһаньыбыт

Бийы сайын мии республикатаагы эологическай «Түстүү» лааһарга бастаах сезонига саһыаһым. Лааһарга сылдыабыт 22 күнүм устатыгар элбэх саһыны биллэм-көрдүм.

Лааһарыт үлэһэ сүрдээх кини. Сарыардатын СГУ БГФ студены Ковалев Н. М. уонна аспирант Чикин Н. И. лениһаарын иһикит. Эһиһтэн кэллэ

айаһаа эскуриниһа таһаан, элбэх эһтээх оттору биллбит. Киниһтии оһолор уонна киирччилэр тэриһилэринэн араас оонньуулар, күрэхтэһилэр матылааһар. Лааһар оһолоро кыра көндөрдээх иһи саһылаһаа матылаһаабыт. Ол көннөттөн «Дьаһаа» лааһарга сириттэбит.

Сезонмүт биир саһааһи үтүһэй түтүһэһи Аһи өрүһүкүн устүү буолла. Оһио лааһар оһото барыта кыһыһыаһын эһиһиһи таһаарга олорон үһи-

на. Үө күннөөх устүүгэ Аһи айылаһатын нэрэ көс-түүлэрин оһуэ сэрэһтиһит.

Күөх сайымньыны туһаһаахтык аһарбыһыт иһи лааһар оһолоро директорбытыгар Н. И. Протодьяконова, начаалыһыһыгар Мария Гаврильевнага, иһтэһчилэрбитигэр, учууталарбытыгар барда махтаабытын тирдэбит.

Люба МАКСИМОВА,

научн-оскуола X кылааһын үөрөһөһитэ.

УМУЛУЛУБАТ ДЬОННОР

Мөн суурьбаңцаг сэл нывд, нэгд, бэлдэггүйнхүт нн

C11A

Мазарыгчидан авчгаарай, хэрэгтэйгээр нь авчгаарай, хэрэгтэйгээр нь авчгаарай.